

คอลัมน์ “เศรษฐกิจทรรคน์เจ้าพระยา”

ผู้จัดการรายเดือน ฉบับเดือนตุลาคม 2545

วิกฤติการณ์การเงินละตินอเมริกา

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ไฟกำลังลามทุ่งละตินอเมริกา ทั้งไฟเศรษฐกิจและไฟการเมือง

ภาวะความไม่สงบเรียบร้อยปรากฏในโคลอมเบีย แคนดินแห่งโคเคน ณ ที่ซึ่งเจ้าพ่อยาเสพติดสามารถจัดตั้ง 'รัฐอิสระ' ได้โดยไม่ยากนัก ในเวเนซุเอลา ความคุกรุ่นปรากฏโดยทั่วไป การนัดหยุดงานปรากฏด้วยความถี่สูงยิ่ง จนผู้นำฝ่ายทหารบางหมู่เหล่าก่อการรัฐประหารในเดือนเมษายน 2545 แม้ประธานาธิบดี อุโก ซาเวส (Hugo Chavez) จะสามารถกลับมานั่งตำแหน่งเดิม แต่สภาวะความไม่สงบปกติทางการเมืองยังดำรงอยู่

ไฟเศรษฐกิจลามลุกในอาร์เจนตินา อุรุกวัย ปารากวัย และบราซิล และมีที่ท่าจะส่งผลเชื่อมโยงสู่อาเซียนตะวันออก

ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจครอบคลุมละตินอเมริกามานานหลายปีแล้ว อาร์เจนตินาเป็นประเทศแรกในภูมิภาคนี้ที่มีอันเป็นไป ในเดือนธันวาคม 2544 อาร์เจนตินาไม่สามารถชำระหนี้ต่างประเทศ และจำต้อง 'ชั๊กดาบ' รัฐบาลควบคุมการปริวรรตเงินตราต่างประเทศอย่างเข้มงวด รวมทั้งควบคุมการถอนเงินจากธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆด้วย ภาพประชาชนชาวอาร์เจนตินาเข้าคิวยาวเหยียดเพื่อถอนเงินจากธนาคารแพร่ไปทั่วโลก ธุรกิจจำนวนมากฝังตัวเองในหลุมฝังศพ จึงมีใช้เรื่องน่าประหลาดใจที่อัตราว่างงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อากาศของอาร์เจนตินาต้องเรียกว่าอยู่ในขั้นโคม่า มีแต่ทรงกับทรุด ทั้งนี้เพราะเหตุว่า สหรัฐอเมริกาและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ มิได้เข้าไป 'อุ้ม' อย่างเต็มที่ แม้ว่ากองทุนการเงินระหว่างประเทศจะปล่อยเงินกู้เพื่อประคับประคองอาร์เจนตินาในระยะต้น แต่เมื่อรัฐบาลอาร์เจนตินามีได้ดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในระดับที่รัฐบาลอเมริกันพอใจ กองทุนการเงินระหว่างประเทศยอมมีอาจทุ่มการให้เงินกู้แก่อาร์เจนตินาได้ ในเมื่อสหรัฐอเมริกาไม่เสียดังในองค์กรโลกบาลแห่งนี้

ในระยะแรก วิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินามีได้ส่งผลลุกลามสู่ประเทศอื่นจนกองทุนการเงินระหว่างประเทศตีปีก ในเดือนพฤษภาคม 2545 นางแอนน์ ครูเกอร์ (Anne

Krueger) รองผู้อำนวยการกองทุนการเงินระหว่างประเทศรายงานสภากรรมการด้านเศรษฐกิจของทวีปอเมริกาต่อที่ประชุมกระทรวงการต่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา โดยมองการณ์ในข้างดี

เหตุใดวิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินาจึงมีผลลุกลามอันจำกัด ?

ศาสตราจารย์ครูเกอร์นำเสนออรรถาธิบาย 5 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ประเทศต่างๆในละตินอเมริกาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคอย่างสมเหตุสมผล หลายต่อหลายประเทศมีความก้าวหน้าในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนในทางที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทิศทางของนโยบายเศรษฐกิจมหภาคดังกล่าวนี้เพิ่มความเชื่อมั่นแก่ชุมชนการเงินระหว่างประเทศ

ประการที่สอง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าและการเงินระหว่างอาร์เจนตินากับประเทศเพื่อนบ้านค่อนข้างจำกัด ซึ่งพลอยทำให้ผลลุกลามของวิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินาพลอยจำกัดด้วย

ประการที่สาม ความไม่สามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศของอาร์เจนตินาเป็นเรื่องที่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าอยู่แล้ว ชุมชนการเงินระหว่างประเทศจึงเตรียมการรับมือกับการชักดาบของอาร์เจนตินา

ประการที่สี่ สารสนเทศทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์และทันสมัยมากกว่าเดิมเกี่ยวกับการตัดสินใจของนักลงทุนอย่างมาก

ประการที่ห้า ความสำคัญของอาร์เจนตินาในตลาดพันธบัตรระหว่างประเทศลดลงเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาเผชิญวิกฤติการณ์วิสาหกิจยักษ์ใหญ่ล้มละลาย ซึ่งเริ่มต้นด้วยการล้มละลายของ Enron นักลงทุนเริ่มตั้งข้อกังขาเกี่ยวกับคุณภาพของหลักทรัพย์บริษัทอเมริกัน อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์อเมริกันตกต่ำลง เงินทุนเคลื่อนย้ายจากสหรัฐอเมริกาไปสู่ภูมิภาคอื่น บางส่วนเคลื่อนสู่เม็กซิโกและบราซิล

กองทุนการเงินระหว่างประเทศตีปีกได้ไม่นาน วิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินาเริ่มออกฤทธิ์ในเดือนกรกฎาคม 2545 สิ่งนี้นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า Contagion Effect หรือที่นักรัฐศาสตร์เรียกว่า Domino Effect ปรากฏโฉมอย่างชัดเจน และกำลังมีพลวัตอย่างสูง บรรดาประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอาร์เจนตินาอย่างใกล้ชิดต้องรับ 'หางเครื่อง' ของมรสุมการเงินอาร์เจนตินา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุรุกวัย ปารากวัย และบราซิล

อุรุกวัยได้ชื่อว่าเป็น 'สวิตเซอร์แลนด์' แห่งละตินอเมริกา เคยมีระบบสถาบันการเงินที่แข็งแกร่ง แต่ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจซึ่งยืดเยื้อถึง 4 ปีบั่นทอนความมั่นคงของระบบสถาบันการเงินในระดับฐานราก จนท้ายที่สุดเกิดวิกฤติการณ์สถาบันการเงินในเดือนสิงหาคม 2545 ประชาชนแห่กันไปถอนเงิน อุรุกวัยพึ่งพิงอาร์เจนตินาเป็นตลาดสินค้าออกสำคัญ เมื่ออาร์เจนตินาเผชิญวิกฤติการณ์การเงิน อุรุกวัยย่อมต้องรับผลกระทบที่ค่อนข้างหลีกเลี่ยงได้แต่ที่จริงแล้ว อุรุกวัยมีปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง เนื่องจากรัฐบาลก่อนหน้านี้สาธารณะจำนวนมาก จนอยู่ในระดับสูงกว่า 100% ของ GDP มีหนี้ช้ำยังยึดโยงอยู่กับระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัว เมื่อรายได้จากการส่งออกตกต่ำ ตลาดการเงินระหว่างประเทศขาดความเชื่อถือเงินเปโซของอุรุกวัย เงินทุนไหลออกจากอุรุกวัย จนท้ายที่สุดรัฐบาลอุรุกวัยต้องประกาศละทิ้งระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัว

บราซิลแตกต่างจากอุรุกวัย เพราะบราซิลปล่อยให้เงินรียัล (real) ลอยตัวตั้งแต่วันที่ 2541 มีหนี้ช้ำนี้ต่างประเทศนอกจากจะมีปริมาณไม่มากแล้ว ส่วนใหญ่ยังเป็นหนี้ระยะยาวอีกด้วย ปัญหาของบราซิลมีพื้นฐานจากสภาวะความไม่แน่นอนทางการเมือง เนื่องจากประธานาธิบดีเฟอร์นันโด เฮนริเก้ การ์โดโซ (Fernando Henrique Cardoso) ต้องพ้นจากตำแหน่งและมีที่ท่าว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งฝ่ายซ้ายจะชนะการเลือกตั้ง สภาวะความไม่แน่นอนทางการเมืองทำลายความเชื่อมั่นของชุมชนการเงินระหว่างประเทศที่มีต่อเศรษฐกิจบราซิล เงินรียัลมีค่าตกต่ำลงตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2545 ซึ่งทำให้ภาระการชำระหนี้ต่างประเทศเมื่อคิดเป็นเงินรียัลถีบตัวสูงขึ้น จนน่ากลัวว่าบราซิลอาจไม่สามารถชำระหนี้ได้

รัฐบาลอเมริกันปฏิบัติต่ออุรุกวัยและบราซิลแตกต่างจากอาร์เจนตินามาก ในกรณีของอุรุกวัย สหรัฐอเมริกายื่นมือให้เงินกู้ 3,800 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ในกรณีของบราซิล กองทุนการเงินระหว่างประเทศด้วยความเห็นชอบของรัฐบาลอเมริกันให้เงินกู้ฉุกเฉิน 15,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ปริมาณเงินให้กู้ยืมอยู่ในระดับน้อยๆ ภายใต้อันที่ได้รับในคราวเกิดวิกฤติการณ์การเงิน 2540 กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีได้สนใจด้วยซ้ำว่า รัฐบาลใหม่ภายหลังจากเลือกตั้งจะปฏิบัติตามเงื่อนไขการดำเนินนโยบาย (Policy Conditionality) ที่ผูกติดกับเงินให้กู้หรือไม่ ความมเหมาของเศรษฐกิจบราซิลทำให้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องประคับประคองมิให้บราซิลล้ม มีฉะนั้นอาจก่อผลลุลูกกลมรุนแรง

ถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศจะ 'อุ่ม' บราซิลชนิดสุดจิตสุดใจ แต่เชื่อว่าบราซิลจะพ้นจากวิกฤติการณ์โดยเด็ดขาดก็หาไม่ นักเศรษฐศาสตร์บางคนเชื่อว่า บราซิลอาจเผชิญวิกฤติการณ์ซ้ำอีก ขึ้นอยู่กับว่ารัฐบาลจะสามารถฟื้นคืนความน่าเชื่อถือทางการเงินได้มากน้อยเพียงใด

ประเด็นสำคัญที่น่าเป็นห่วง ก็คือ วิกฤติการณ์การเงินละตินอเมริกาจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มอาเซียนตะวันออกด้วยเกี่ยวกับวิกฤติการณ์เงินเปโซเม็กซิกันปี 2537 หรือไม่ ?

วิลเลียม พีเซ็ก จูเนียร์ (William Pesek Jr.) แห่ง Bloomberg News พันธงว่าให้จับตามองฟิลิปปินส์ เพราะฟิลิปปินส์ เป็น The Weakest Link ของอาเซียนตะวันออก

หมายเหตุ

1. บทวิเคราะห์วิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินา โปรดอ่าน รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์ "วิกฤติการณ์การเงินอาร์เจนตินา" *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 27 ธันวาคม 2544
2. การประเมินสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของละตินอเมริกา โปรดอ่าน Anne Krueger, "Economic Outlook for the Americas", International Monetary Fund, Washington D.C. (May 7, 2002) www.imf.org
3. บทวิเคราะห์วิกฤติการณ์เศรษฐกิจบราซิล โปรดอ่าน John Williamson, "Is Brazil Next?", International Economics Policy Briefs No. PB C2-7, Institute for International Economics (August 2002) www.iie.com
4. ความเป็นไปได้ที่วิกฤติการณ์การเงินละตินอเมริกาอาจลุกลามสู่อาเซียนตะวันออก โปรดอ่าน William Pesek, Jr., "Latin America's Flu Tests Asia's Immunity", *Bloomberg.com* (August 2, 2002)